

OPBOUW

WEEKBLAD TOT OPBOUW VAN HET GEREFORMEERDE LEVEN

uitgave van de gereformeerde persvereniging „opbouw“

Uitverkoren om God te loven

„Maar gij zijt een uitverkoren geslacht, een koninklijk priesterdom, een heilig volk, een verkregen volk, opdat gij zoudt verkondigen de deugden van Hem, die u uit de duisternis geroepen heeft tot zijn wonderbaar licht.“

I Petrus 2 : 9.

Bovenstaande woorden schreef Petrus aan de „vreemdelingen“, die verstrooid waren in Klein-Azië. Als we deze brief doorlezen krijgen we niet de indruk, dat er veel machtigen en edelen onder hen waren. Wel weten we met zekerheid, dat er slaven onder hen waren. Want die worden vermaand om zelfs aan harde meesters gehoorzaam te zijn. Er waren ook mensen onder, die hadden te lijden van een tirannieke overheid. En vrouwen, die het moeilijk hadden bij een ongelovige echtgenoot. Er is in deze brief sprake van vervolging en smaad en hoon, die de gelovigen ondervinden. De wereld zal wel met verachting op „dat zaakje“ neergekeken hebben. Het was wel net als in Corinthe: niet vele edelen, niet vele machtigen, niet vele wijzen.

Maar zij vormden daar in Klein-Azië de kerk van Jezus Christus.

En van die kerk gelden de woorden van Ps. 87 : 2 :

„Men spreekt van u zeer heerlijke dingen, O schone stad van Israels Opperheer.“

Petrus zegt van hen: Gij zijt een **uitverkoren geslacht**.

Dat is niet te verstaan in de zin van een elite-volk, dat uit buitengewone mensen bestaat. Maar zó, dat ze een gemeenschap vormen, die haar ontstaan te danken heeft aan Gods verkiezing.

God heeft hen verwaardigd om Zijn volk te zijn.

Aan Gods verkiezende liefde hebben ze hun bestaan en ontstaan te danken. Ze zijn van nature geen haar beter dan hun landgenoten, die in de heidense duisternis zijn gebleven.

Hef is louter genade, dat God hen riep. Alle roem is uitgesloten, ze genieten onverdiende zaligheden.

De Joden en heidenen noemden hen het „derde geslacht“. Naast joden en heidenen vormden ze een apart volk. Maar ze hadden niet zichzelf als een volk gevormd, Gods verkiezing had hen tot een volk Gods geformeerd.

Op zichzelf is de gemeente een wonderlijk allegaartje van heren en knechten, van geleerde en domme mensen, van rijken en armen. Maar Gods verkiezing vormt hen tot één gemeenschap.

Verder noemt Petrus hen een **koninklijk priesterdom**.

Dat lijkt wel een onmogelijke combinatie. Want een koning regeert en een priester dient. Kan dat samengaan?

Inderdaad. De gemeente bestaat uit priesters en priesteressen.

Ze moeten hun lichamen stellen tot een levende, heilige en Gode welbehagelijke offerande. Dat is hun godsdienst en zó alleen die naam waard.

Een christen is een mens, die zich offert aan God en Jezus Christus. Maar zulk dienen en offeren is koninklijk. Is er heerlijker en koninklijker dienst denkbaar, dan de dienst van God en van de Here Jezus? Die dienst

maakt waarlijk vrij en doet ons triumpferen over de wereld. En eens zullen we hierna maals met Christus over alle schepselen regeren.

Voorts noemt Petrus de gemeente een **heilig volk**.

Ik kan me voorstellen, dat die „vreemdelingen“ in Klein-Azië daarvan opgekeken hebben. Zij een heilig volk?

Maar vermaande Petrus zelf hen niet om te breken „met alle kwaadheid en alle bedrog, en geveinsdheid en nijdigheid en achterklap“? 2 : 1.

Sprak Petrus zelf niet van „de vleselijke begeerlijkheden, die krijg voeren tegen de ziel“? 2 : 11.

Heeft de apostel het in de tweede brief niet over de mogelijkheid om als een hond tot eigen uitbraaksel weer te keren en als een gewassen zeug tot de wenteling in het slijk? 2 : 22.

Dit is allemaal waar, maar toch is de gemeente van Christus een heilig volk. Omdat God heilig is en omdat Christus heilig is en de gelovigen en hun kinderen bij Christus behoren en zijn eigendom zijn. **In Christus** zijn ze heilig. En ze behoren maar heilig te wandelen.

Dan geeft Petrus hun nog de naam van een **verkregen volk**.

Een volk des eigendoms, zoals we lezen in Deut. 7 : 7.

In zekere zin zijn alle volken der aarde van de HERE. Maar in zeer bijzondere zin is de kerk het volk des HEREN. Ze is zijn oogappel. Zijn schat, om zo te zeggen. Zoals rijke mensen onder al hun rijkdom soms iets zeer bijzonders hebben, waaraan ze buitengewoon gehecht zijn, zo noemt de HERE de gemeente van Christus zijn zeer bijzonder bezit.

Tenslotte doet Petrus nog op een andere manier de heerlijkheid van de gemeente uitkomen: God heeft haar geroepen uit de duisternis tot zijn wonderbaar licht. Ze waren dwaas, maar Christus is hun tot wijsheid geworden. Ze waren schuldig, onrechtvaardig. Maar Christus is hun tot rechtvaardigheid geworden. Ze waren onheilig. Maar Christus is hun geworden tot heiligmaking. Ze waren reddeloos verloren. Maar Christus is hun geworden tot een volkomen verlossing. Van kinderen der duisternis werden ze kinderen des lichts.

Is dat alles nu niet geschikt om de gelovigen onuitstaanbaar trots te maken? Moeten ze zich niet gaan „voelen“? Elite-mensen?

Het is wel gebeurd, dat mensen die zich uitverkoren noemden onuitstaanbaar hoogmoedig werden. Zij waren het volkie. Lieten zich graag op een troon zetten en hadden geen afkeer van een kroontje op hun hoofd. Maar dat is het bederf van het beste en dat is het allerslechtste. Zulke mensen hebben van de echte verkiezing niets begrepen.

Hebben wij soms God of Christus uitverkoren? Neen, maar Hij ons.

Hebben wij ons zelf soms geroepen? Neen, dat deed de HERE.

Trokken wij ons zelf uit de duisternis tot het licht? Neen, dat deed God.

Hebben wij soms iets aan onszelf te danken? Neen, volstrekt niets.

We hebben niets, dat we niet ontvangen hebben en we zijn niets dan door Gods genade en we kunnen nergens in roemen dan in Gods vrije gunst.

Als we verstaan, dat God ons verkoos en riep en trok, en dat we zonder de genade van Jezus Christus niets kunnen doen, dan worden we klein en ootmoedig en nederig van hart. En dan verheffen we ons niet boven tollenaars en zondaren en hoeren en moordenaars en rovers. Want we zijn geen zier beter dan iemand ter wereld.

Maar dan vragen we wel: Waartoe verkoos de HERE ons?

En dan is het antwoord: Om Zijn deugden te verkondigen.

Zó staat het al in Jes. 43 : 21 : „Dit volk heb ik Mij geformeerd, zij zullen mijn lof vertellen.“

Gods verkiezing heeft geen grond in ons, maar wel een dóel met ons.

God verkiest nooit, opdat iemand op z'n lauweren zou rusten.

God verkoor de profeten niet voor hun eigen genoegen. Ze kregen een taak. Die verre van aangenaam was voor het vlees. Ze werden de woestijn ingezonden. Ze kwamen in de gevangenis terecht. Ze werden soms zo moe, dat ze verlangden maar weggenomen te worden.

God verkiest zijn volk, opdat het zijn grote daden zal prediken.

God wil dat zijn volk in deze wereld zal zijn tot een lof en tot een naam en tot een eer van Hem.

Dat verkondigen kan gebeuren door woorden en daden. We zullen vertellen, wat de HERE gedaan heeft tot verlossing van zijn volk.

We zullen zijn Naam belijden in de wereld, die zijn Naam verloochent.

We zullen laten blijken door heel ons leven, dat de dienst van God een lust en een heerlijkheid is. Daartoe heeft God ons verkoren.

Het zou een kleine kunst zijn om nu op de kerk te gaan schelden.

Want wat komt er van terecht, van het verkondigen van Gods deugden?

De kerk is vaak een „zaakje met een zakje“, een „Jodenschool“, een kijvende vechtende troep.

Laten we voorzichtig zijn, want die kerk zijn wij. Laat elk zich maar afvragen: Verkondig ik Gods deugden?

Doet gij het? Ga er mee door. Doet gij het niet? Begin er mee.

Dat is de dienst, waartoe gij verkoren en geroepen zijt.

Wees van één ding zeker: Die dienst heeft nog nooit één mens verveeld.

H. J. JAGER.

UIT DE INHOUD:

Uitverkoren om God te loven	H. J. J.
Moeten christenkinderen eerst Geloofsbelijdenis afleggen, alvorens gedoopt te mogen worden?	C. V.
Boekbespreking	C. V.
Einde van een Kuyperiaanse wereld	G. P.
God is meerder dan ons hart	D. H.
De Canadese Gereformeerde Kerken en de Protestants Gereformeerde Kerken van Noord-Amerika	C. V.
Jachtlatijn	H.
Kamperen	G. de L.
Van hier en ginds	
Kerknieuws	

Moeten christenkinderen eerst geloofsbelijdenis afleggen alvorens gedoopt te mogen worden?

IV.

Bij de eerste vraag denken we aan Rom. 4 : 11 „En het teken der besnijdenis ontving hij als het zegel der gerechtigheid van dat geloof, dat hij in zijn onbesneden staat bezat”. Op grond van deze Schriftplaats is wel eens gezegd : Ziet ge wel, reeds de besnijdenis was een zegel op Abrahams geloof. Dus leren ons reeds Gen. 17 en Rom. 4 : 11, dat er eerst geloofd moet worden en daarna pas het sacrament mag volgen.

Wij geloven, dat hier een vergissing in het spel is. Werd door de besnijdenis iets in de mens Abraham verzegeld, n.l. zijn geloof? Maar dat kan niet waar zijn. Want dan zou de besnijdenis alleen maar een sacrament geweest zijn voor Abraham.

En verder : Wat werd dan verzegeld toen Ismaël besneden werd, een knaap? En wat toen Izaäk besneden werd, acht dagen oud. Geloof?

Trouwens men verstaat dat Rom. 4 : 11 verkeerd. Inderdaad wordt daar wel gesproken van gerechtigheid des geloofs. Maar die woorden „des geloofs” zijn een bepaling bij gerechtigheid zoals er in de brief aan de Romeinen ook van een andere gerechtigheid wordt gesproken, n.l. de gerechtigheid „uit de werken”. Die twee staan in Romeinen telkens tegenover elkaar. De gerechtigheid uit de wet, ook wel genoemd uit de werken, en de gerechtigheid uit of door het geloof, ook wel genoemd de gerechtigheid van God. (Men vindt ze beide vlak naast elkaar in Rom. 10 : 3). De goede-werken-gerechtigheid, die door de mens verdiend wordt, en de andere gerechtigheid, die door God cadeau gegeven wordt, vandaar genoemd gerechtigheid van God of gerechtigheid des geloofs. Dat is alles. De apostel schrijft niet, dat er iets van Abraham verzegeld wordt, maar iets van God. Niet Abrahams geloven, maar Gods gerechtigheid. En die gerechtigheid wordt dan nader aangeduid als een geloofsgerechtigheid; een gerechtigheid, die niet verdiend werd, maar cadeau gekregen. Dat is alles.

Neen, er werd door de besnijdenis niet iets verzegeld van of in Abraham of in welke latere Israëliet ook, maar het verbond Gods, de belofte Gods, het evangelie Gods. Dààrop kwam de HEERE in Gen. 17 immers Abraham helpen vertrouwen. Wat gebeurde daar toen? Wel, de HEERE vatte al Zijn vroegere goede woorden tot Abraham nog eens samen in deze belofte : Ik zal u en uw nageslacht tot een God zijn, Gen. 17 : 7. (Dat was de verbondsbelofte). En toen gaf God de besnijdenis. (Dat was het sacrament).

Let nu eens op die belofte : „Ik zal uw God zijn en de God van uw zaad”. Denk u dat in. Denk het u in, dat gij als een arme oude topper in een vreemd land verkeert, bij niemand in tel. Maar daar komt de koning des lands op eens naar U toe en zegt : „Ik ben jouw beste vriend, hoor. En als je straks dood bent, zorg ik ook voor je kinderen”. Weg is meteen Uw armoe, al hangen de lompen nog aan Uw lijf. Want in die paar woorden hebt U een grote schat ontvangen. En door ze gelovig te aanvaarden, hebt U zich al rijk gevoeld. En Uw kinderen al rijk gezien. Dat is de macht reeds van een mensenwoord.

Maar nu Gods verbond, Gods afspraak, met Abraham : „Ik, God de Almachtige, zal Uw God zijn en de God van uw zaad”. Schrijver dezes zou wel eens willen weten welke schatten in tijd en eeuwigheid er toen door God niet, niët, aan Abraham zijn beloofd. En aan Abrahams zaad. Ontving die arme zondaar Abraham — want dat was hij toch maar, evengoed als wij — in dat machtige evangelie woord Gods niet de gerechtigheid van Christus, waardoor alléén onze zonden tot vergiffenis worden bedekt, cadeau, zodat Paulus haar later een geloofsgerechtigheid noemt? En ontving Abraham in dat zelfde woord ook niet het eeuwige leven? Heeft

Christus zelf later niet uit zulke woorden van God tot Abraham tegen de Sadduceën de opstanding der doden bewezen? Matth. 22 : 32. En heeft Abraham niet reeds in die belofte Gods de Christus gezien? Joh. 8 : 56.

Zo rijk aan inhoud is Gods belofte.

Zij is a.h.w. een gouden foudraal. Op zichzelf al iets heerlijks. Maar als men het opent, door het op God vertrouwend geloof, vindt men daarin de Christus met de gerechtigheid van Christus, de cadeau-gerechtigheid, de geloofsgerechtigheid, en het eeuwige leven door Christus.

In dat gouden foudraal van Gods belofte des Verbonds aan Abraham zaten zulke schatten a.h.w. verpakt, opgesloten. En wij weten, dat Abraham die schatten metterdaad gelovig heeft aangenomen. En aan zijn nakomelingen zijn zij, in die belofte, in dat foudraal, evengoed gegeven, maar velen hunner hebben ze niet aangenomen. Waarom niet? Lag dat aan Gods evangelie? Neen, maar het ging bij hen niet met geloof gepaard, Hebr. 3 : 19, 4 : 2.

Op deze belofte nu, op deze onuitsprekelijke verbondstoezegging Gods (met als inhoud de gerechtigheid en het eeuwige leven) is de besnijdenis een zegel geweest. Zó waarachtig, dat God haar zelfs eens in Gen. 17 : 13 kortweg „Mijn verbond” noemt. Ook wel 's „een teken van het verbond”, 17 : 11. Maar ook wel kortweg : Mijn verbond. Zoals de Here Jezus eens kortweg sprak : Hier, neem en eet, dit is Mijn lichaam.

Wij menen de volgende conclusie te mogen neerschrijven : God heeft aan Abraham Zijn besnijdenis gegeven als een teken en een zegel niet op iets van Abraham, maar van Godzelf, n.l. van Zijn verbond. Dit klopt ook volkomen met de latere besnijdenispractijk. Er moest niet worden gewacht tot men Gods verbond aanvaardde, geloofde. Neen, iedere jongen, aan wie de belofte van God toekwam, moest worden besneden. En die belofte kwam toe aan ouders en kinderen in Israël. Petrus herinnerde daaraan, Hand. 2 : 39. Daardoor waren de Hebreeuwse kinderen zulke bijzonder bevoorrechte kinderen, zo bijzonder aan God verbonden, dat de HEERE zelfs nog in droeve tijden van verval, toen men Israëlitische kinderen aan de afgoden wijdde, verwijtend sprak : Gij hebt Mijn zonen geslacht! Ezech. 16 : 21, 23 : 37.

En laten we er nu eens aan denken, dat de apostel Paulus de kinderen van Christenen in het N.T. ook heilig noemde en eerde als leden van de gemeente. Komt dan ook aan de Christenkinderen niet minstens dezelfde rijke belofte toe als eertijds aan de kinderen van de Hebreeuwse kerk? De kerk van het N.T. is toch niet armer dan die van het Oude?

Maar we stelden nog een vraag.

Dat was deze : God heeft aan Abraham en de zijnen de besnijdenis opgelegd, bevolen. Zelfs streng bevolen. „De onbesneden, de man n.l., die het vlees van zijn voorhuid niet laat besnijden, die mens zal uitgeroeid worden uit zijn volksgenoten; hij heeft Mijn verbond verbroken”, Gen. 17 : 14. Iedere jongen, die in de Hebreeuwse kerk geboren werd en iedere man, die in de Hebreeuwse kerk wilde binnenkomen, moest dat sacrament van de ingang ontvangen, Ex. 12 : 48, 49. Wij vragen nu : Wanneer is dit gebod van het ingangssacrament opgeheven? Bij ons weten is dit nimmer gebeurd. De HEERE stond er erg op. Wegens verzuim van dit ingangssacrament der besnijdenis zou Hij Mozes bijna gedood hebben, Ex. 4 : 24—26. Ook onze Zaligmaker is besneden. Mogen wij dan maar nalaten dit ingangssacrament aan onze jongetjes toe te dienen? Wij menen van niet. Alleen is hier slechts een bijkomstige verandering opgetreden. De besnijdenis is n.l. vervangen door de doop.

Dit leren we uit Paulus' brief aan de

Colossensen. Wanneer we die brief doorlezen, blijkt ons, dat aan de Christenen te Colosse iets dergelijks overkomen is als aan de Galatiërs. Toen zij tot het Christendom waren overgegaan, zijn er (vermoedelijk Joodse) dwaalleraars tot hen gekomen, die hen bang maakten, dat het met hen nog niets gedaan was. Zij konden zoals zij thans waren onmogelijk de volmaaktheid bereiken. Want zij waren immers nog niet besneden. Vermoedelijk heeft hier de Joodse fantasie een rol gespeeld, die van de besnijdenis zo iets als een amulet maakte, een tovermiddel, waardoor men gevrijwaard was tegen de invloed van boze engelen. Nu werd aan de Colossensische Christenen verweten, dat zij dit misten en dus geen volmaaktheid zouden kunnen bereiken. Toen de apostel Paulus dit hoorde, heeft hij ook een brief geschreven aan de gemeente te Colosse. Wat, zei de apostel, zoudt gij U nog moeten afsloven om de volmaaktheid te bereiken? Gij zijt toch in Christus gaan geloven? Welnu, dan zijt gij in Hem reeds volmaakt. En zoudt gij niet besneden zijn? Maar gij hebt toch de Christelijke besnijdenis ontvangen, n.l. de doop; geen operatie die met handen geschiedt, maar de doop? Dan ontbreekt U dus niets. En dan moet gij U dus niet laten brengen onder de dienst van al zulke dingen, waarmee de Joodse dwaalleraars U opnieuw zouden willen bezwaren : sabbatten, heilige tijden, besnijdenis, enz. Dat zijn allemaal schaduwen, die vervuld zijn door de komst van Christus, Col. 2 : 10—17.

Uit dit gedeelte van de brief aan de Colossensen leert men, dat de besnijdenis, dankzij Christus, is afgeschaft. Of laten wij liever niet zeggen : afgeschaft, maar vervuld. Alle offeranden en bloedstortingen waren schaduwen der wet en deze is door Christus niet afgeschaft, niet aan de kant gezet, juist niet, maar vervuld, Matth. 5 : 17. Zo is ook de besnijdenis, dat ingangssacrament van de oude Hebreeuwse kerk niet afgeschaft, maar vervuld en zij bestaat nog altijd voort in de Christelijke besnijdenis, n.l. de doop, Col. 2 : 11. Daarom kon de apostel tot de Colossensen zeggen : Gij komt in 't geheel niet de besnijdenis te kort, want gij zijt immers gedoopt! De doop is toch de Christelijke besnijdenis!

Nu zouden we over die besnijdenis nog wel meer kunnen zeggen. B.v. dat haar identiteit met de doop ook hierin blijkt, dat zij beide een sacrament zijn van de bekering of vernieuwing des levens als gave en als opgave. Zie voor de besnijdenis Gen. 17 : 1, 2, 9—11, Deut. 10 : 16, 30 : 6, Jer. 4 : 4 en zie voor de doop Marc. 1 : 4, Rom. 6 : 1—14.

Maar het bovenstaande moge genoeg zijn om te doen zien, dat de besnijdenis als ingangssacrament is overgegaan en zich voortzet in de doop.

(Wordt vervolgd).

C. VONK.

Redactieleden :

Dr. J. BOSCH, P. GROEN, Prof. Dr.
H. J. JAGER, Prof. C. VEENHOF

Adres van Redactie :

H. J. Jager, Jan v. Arkelstr. 7, Kampen

Medewerkers :

Ds. D. van Dijk, Groningen
Drs W. K. van Dijk, Groningen
P. A. Hekstra, Rotterdam
Dr. D. Holwerda, Groningen
Drs J. F. J. Lamet, Eindhoven
Ds. J. Meester, Amsterdam-Z.
Mr. Dr. J. Meulink, Enschede
D. W. L. Milo, Nunspeet
Drs. G. Puchinger, Utrecht
Drs. H. R. Rookmaaker, Amsterdam-Z.
Ir. J. Stellingwerff, Eindhoven
Ds. B. Telder, Breda
Ds. C. Vonk, Schiedam
Ds. D. K. Wielenga JDzn, Rotterdam

BOEKBESPREKING

K. Schilder, **Schriftoverdenkingen I.** Schriftoverdenkingen uit de jaren 1915—1933. (Verzamelde werken Afdeling II, deel I). Oosterbaan en le Cointre N.V., Goes. 1956.

III.

In het vorige nummer beëindigden we onze bespreking van het eerste deel van Schilders overdenkingen met de opmerking, dat het er nu op aankomt Schilders werk te **gebruiken** en dat goed te doen.

Ik wil daarover nog een paar opmerkingen maken: en ik zal dat doen uitgaande van Schilders tirade over het loslaten van Kuyper welke ik in deze recensie reeds citeerde. We hoorden daaruit, dat Schilder reeds omstreeks 1930 zei: „Kuyper is al zo goed als weg. Hij is een „bron” voor de J.V. geworden en mejuffrouw H. S. S. (Kuypers dochter) organiseert heel genoegelijk Vaders begrafenis. Het beeld is wonderlijk, de zaak nog meer”.

Het is de moeite waard deze opmerking te overwegen.

Want hoe was destijds de situatie?

Bij het geopende graf van Kuyper had Dr Dijk ten aanhoren van de duizenden, die daar in droefheid, eenzaamheid en zorg bijeen waren — de grote leidsman was immers heengegaan — de eed afgelegd dat men Kuypers erfenis trouw zou bewaren. Bij dit graf, zo sprak hij, leggen wij voor het aangezicht Gods de heilige belofte af, dat wij nimmer de banier, die Dr Kuyper ons in handen gaf, zullen loslaten. Deze eed was hem heilige ernst. En zeer velen hebben in hun hart Dijks woorden tot de hunne gemaakt. Ze hebben ook onmiddellijk de hand aan de ploeg geslagen. Om te beginnen zorgden ze er méé voor, dat Kuypers boeken herdrukt werden. In een lange rij kwamen ze van de pers van Kok: Het Calvinisme, De Gemeene Gratie, E Voto, Het Werk van den Heiligen Geest, een aantal meditatie-bundels en zelfs de eerste uitgave van het vierdelige werk „Van de Voleinding”. En deze boeken — het laatste misschien uitgezonderd — gingen éérst grif van de hand. Wie zou ook niet willen meewerken om Kuypers levenswerk in stand te houden in het midden der jaren?

Maar daarbij bleef het niet. De leerlingen van Dr Kuyper togen ook zelf aan het werk. Dr Dijk begon met een breed opgezette studie over de uitverkiezing. Die moest vóór alles verdedigd worden. Zijn artikelen werden gebundeld in het boek „Om het eeuwig welbehagen”. Het werd ook een paar maal herdrukt. En naast Dr Dijk waren vele anderen in dezelfde geest en met dezelfde ijver bezig. Tallozen luisterden naar hen en deden op hun wijze met hen mee. Ik herinner me nog heel goed, dat de nieuwe editie van De Gemeene Gratie uitkwam. Ik was destijds voorzitter van een Jongelingsvereniging. En ik besteedde er een heel uur aan om over dat boek te praten, de jongens onder de indruk te brengen van de grote betekenis ervan en ze op te wekken het te kopen! Tot mijn grote blijdschap bestelden toen niet minder dan twaalf leden dat boek! En ze hebben van hun toen maar zeer schrale zakcenten moeizaam de zeven en twintig gulden zoveel bij elkaar gespaard om het te kunnen betalen.

Men moet voor het worstelen van de leidslieden der tweede generatie waardering hebben. Ik heb dat, ondanks alles wat er daarna is gebeurd. Ik ben er diep van overtuigd, dat het Dr Dijk en vele anderen met hem oprecht te doen was om de bewaring van „het pand der vaderen” en van de erfenis van Kuyper. En ik weet nog heel goed met welk een liefde er b.v. in de kringen van de jeugdverenigingen werd geploeterd om daaraan mee te doen.

En dan, opeens, terwijl heel deze beweging nog in volle gang was en goede vrucht scheen te dragen zegt daar die Schilder opeens: Kuyper is al zo goed als weg. Hij is een bron geworden voor de J.V. En Mej. H. S. S. Kuyper, erelid van de Meisjesbond en redactrice van „Bouwen en Bewaren”, organiseert Vaders begrafenis! Men vergeet daarbij niet: Schilder zegt dat vóór hij de sterk-critische positie tegenover Kuyper innam, welke later in zijn geschriften openbaar werd. Schilder

schreef deze woorden met teleurstelling, ja, met pijn.

Wie de twintiger en dertiger jaren bewust heeft meegemaakt, in die tijd gretig heeft meegelezen, is gaan beseffen, dat Schilder gelijk had met deze constatering. En ook hoe het tot dit trieste verloop der dingen komen kon.

En dan is dit wel het eerste wat voor zo iemand ging leven, wat hij achteraf ook uit eigen levenservaring kent: terwijl men met man en macht bezig was aan het bewaren, consolideren en uitwerken van Kuypers erfenis, dwaalde men weg van de bron van het levende water. Men was zó druk met de theologische brouwsels, welke Kuyper met behulp van dat water had gemengd, dat men de bron vergat — of in ieder geval daar niet dagelijks het levende water uit putte. O zeker, men deed dat niet opzettelijk en niet bewust. Maar men was zo verkuyperianiseerd dat men het levende woord van God niet meer horen kon dan alleen vermengd met de kuyperiaans-theologische bijgeluiden. En omdat men zich dat niet bewust was, geschiedde het te effectiever en gevaarlijker.

Deze gang van zaken is fataal geworden. De kerk kan immers niet leven, niet bloeien, niet staan in de boze dag, wanneer ze niet dagelijks leeft uit het onvermengde, levende water van Gods eigen woord. Als we niet dagelijks uit dat Woord leven en in de kennis daarvan vordering maken, brokkelt deze kennis ook steeds door af, zei Calvijn eens. Zeker, de kerk heeft theologie nodig. Grondige, echt wetenschappelijke theologie. Die is net zo nodig als theologische beunhazerij verderfelijke is. Maar die theologie moet vóór alles dienen om het verstaan van „het woord alléén” te bevorderen. Ze moet voort ook onzuiver voedsel en vergiftigde drank analyseren en als zodanig aan de kaak stellen. Maar leven — dat doet de kerk alleen van het levende woord Gods, dat als een frisse en levenwekkende stroom met de kerk meegaat de wereld en de tijden door! Want dat levende woord is de „spijs der ziel” en de „levende drank” die voedt en drenkt ten eeuwigen leven.

Ja, dit was de fout der tweede generatie. Velen ervan zijn met de beste bedoelingen en met de oprechte wil om gereformeerd te zijn in **Kuypers theologie blijven steken**. Ze hebben dikwijls niet echt verstaan wat Calvijn zijn leerlingen inhamerde, dat namelijk de theologie alleen maar hulpdienst bewijst om het woord zélf te leren kennen en daaruit alléén te leven. De theologie mag hulpmiddel zijn om ons te brengen op de alpentoppen van Gods openbaring waar de lucht zuiver is en ons het gezicht wordt geopend op het wonder van Gods verkiezende genade in Christus Jezus. De mannen van de tweede generatie hebben dikwijls niet echt verstaan, dat het woord Gods in verheven majesteit oneindig ver uitgaat boven alle theologisch bedrijf en theologische resultaten. Dat woord is immers een kracht Gods tot behoud. Het maakt levend. Het stelt en houdt zondaren in de verlossende gemeenschap met God. Kan dat enige theologie? Ook de knapste theoloog met zijn theologie is vergeleken bij het levende, almachtige, richtende en verlossende woord van God als een vingerhoedje met water naast een hoog opspuitende, niet intermitterende, maar altijd levend blijvende bron.

Omdat de mannen van de tweede generatie dikwijls in hun theologische leiding het directe contact met het levende woord van God misten, verloren zij successief ook de greep op het volk. Elke theologie wordt immers mee bepaald door de tijd waarin ze ontstaat. In meer dan een opzicht. Ze wordt geboren in een bepaalde kerkelijke en theologische situatie. — Niemand kan daarbuiten gaan staan. — En ze sluit aan bij dominerende motieven daarin. Ze werkt daaraan verder of zet zich daartegen af. Naarmate zij nu meer midden in het leven staat en — hoe dan ook — daarop reageert, heeft zij het oor en raakt zij het hart van de mensen van die tijd. Maar na Kuypers dood veranderden de tijden snel. Nieuwe tendenzen kwamen op in kerk en theologie. De fronten veranderden. De vijanden kwamen uit een andere richting,

streden op andere „plaatsen” en vooral ook met andere wapens. En daardoor raakten bepaalde theologische posities, probleemstellingen en strijdmiddelen verouderd. Ziet men dat nu niet in, dan verliest men het contact met de vijand. Men raakt hem niet meer. Men bombardeert stellingen die reeds lang door hem verlaten zijn. En men heeft de vijand in de rug vóór men het weet. Maar men verliest zo ook de greep op het eigen volk. Dan zegt zo'n theologie het volk niets meer. Het beseft, dikwijls meer intuïtief dan beredeneerd, dat zo'n theologie, hoeveel deugdelijk gedachtengoed ze ook moe bezitten, de greep op de tijd heeft verloren en niet meer werkelijk helpt in de worsteling van nu.

De bekende Mr Van Beek Calkoen vertelde mij eens, dat een vooraanstaande, trouwe, kuyperiaanse dominé hem gevraagd had hoe het toch kwam, dat hij de greep op het volk verloor en men niet meer naar hem luisterde. Mr V. B. C. antwoordde hem kort en krachtig: U hebt ze ook niets meer te zeggen voor vandaag.

En bij dat verlies van het contact met het levende woord kwam nog wat. Men vergat in feite ook te voldoen aan een opdracht van Kuyper zelf. Deze had namelijk niet lang voor zijn dood — Prof. Honig vertelde dat meermalen aan zijn studenten en schreef het bij de 100-jarige herdenking van Kuypers geboortedag ook op — gezegd, dat in zijn werk, net als van ieder ander mens, fouten en gebreken waren. En, zo voegde hij er profetisch aan toe: de vijand van Gods kerk zal zijn best doen om juist mijn fouten te consolideren om daarmee mijn eigenlijke levenswerk onvruchtbaar te maken. Maar nu moeten mijn leerlingen die fouten opzoeken, als zodanig kwalificeren en zich daarvan los maken. Helaas, dat heeft niet voldoende plaats gevonden. En zo is het ontstellende geschied, dat juist enkele onzuivere elementen in Kuypers theologie werden gecanoniseerd. Ik noem zijn pluriformiteitsleer, verschillende momenten in zijn gemene-gratieconstructie en de fatale voor-wedergeborenhouden-theorie met wat er achter ligt. De mannen, die met grote eerbied voor Kuypers reformatorische arbeid hun vinger bij deze fouten legden werden uitgemaakt voor schenders van Kuypers erfenis en ten slotte werden velen van hen zelfs de kerk uit gewerkt. Zij, die Kuypers reformatorische arbeid tegenstonden of in ieder geval niet voort zetten, werden evenwel gespaard en kregen en krijgen steeds meer invloed! Men zag niet dat de genoemde critici van Kuyper ten volle wettige erfgenamen van hem waren.

Deze dingen kwamen bij mij op, toen ik over het gebruiken van Schilders schone en rijke levensarbeid nadacht. Want het is mogelijk dat ten aanzien daarvan hetzelfde kwaad geschiedt gaat als eens Kuypers erfenis ervoer! Wij moeten daar allen en van meet af voor op onze hoede zijn. Want dit kwaad is bijna altijd met kostbare erfennissen in de kerk geschied! En zijn wij soms beter dan onze voorgelachten?

Ik wil met alle nadruk zeggen: wij moeten de erfenis van Schilder bewaren. Dat is vóór alles: haar grondig leren kennen en daarna productief maken voor kerk en theologie. Wij hebben eenvoudig de opdracht om dat te doen. Ook ten aanzien van Schilder geldt het woord der Schrift: Houdt uw voorgangers in gedachtenis, die het woord Gods tot u hebben gesproken; let op het einde van hun wandel en volgt hun geloof na. (Hebr. 13: 7). Wij zijn ondanikbaar — en dom! — als we dat niet doen. Maar we **kunnen** dat alleen doen als en in zoverre we werkelijk **leven** uit het eigen, ons direct aansprekende, niet-wetenschappelijke, niet-theologische, levende woord van God! Als we Schilders werk gebruiken om dat Woord beter te leren verstaan! En voort als we Schilders werk **critisch** gebruiken. Als we, om het zo concreet mogelijk te zeggen, b.v. een studie als Prof. Popma dezer dagen schreef in *Philosophia Reformata* over Schilders hanteren van een bepaald wijsgerig eeuwigheidsbegrip, ernstig en zonder vooringenomenheid toetsen aan de waarheid Gods.

Speciaal geldt dit uiteraard voor predikanten. Toen ik candidaat was zei een dominé, een kuyperiaanse van de beste soort, tegen me: Je moet vooral één boek uit je bibliotheek goed gebruiken. Dat is het tekstregister op de werken van Kuyper! Als je een tekst hebt gekozen ga je eerst alles na wat Kuyper

daarover geschreven heeft. En als je dat gedaan hebt ben je meestal klaar. Dan kun je je preek gaan schrijven. Ik heb successief al beter leren verstaan, dat deze wijze van doen de beste manier is om als dienaar **des Woords** voor goed te verongelukken. En een dominé, die zo met Schilders werken doet, verongelukt zonder twijfel ook als prediker! Die zal ten slotte preken voor de gemeente houden, welke Prof. Holwerda eens geestig typeerde als: dunne soep met wat schilderianse ballen. Men moet van Schilders wérk, met dat van vele anderen, bij het prekenmaken net zo gebruik maken als een bakker dat doet

van de materialen waaruit hij zijn brood en gebak maakt: men vindt in het eindresultaat van diens werk daarvan „niets” terug. Want een bakker, als het tenminste een goede is, heeft al die materialen **verwerkt**. Vinet heeft eens de diepe waarheid uitgesproken, dat men dan pas de vruchtbare voortzetter van een goed werk kan zijn als men in niets gelijkt op vorige leiders!

Laten we het grote, schone levenswerk van Schilder vooral bewaren voor dit kwade soort navolgen, dat feitelijk na-ape is. Hij is er ons te lief, zijn werk te rijk en de kerk te dierbaar voor.

C. VEENHOF.

Einde van een Kuyperiaanse wereld

H. M. van Randwijk: „Een Zoon begraaft zijn Vader”.
Uitg. G. F. Callenbach N.V. te Nijkerk. 1938.

V: Gewogen tussen Barth en Schilder

Wie ons tot op heden heeft willen volgen, zal verstaan dat wij bij een bespreking van deze door de schrijver als Barthiaans aangekondigde roman voor eigenaardige moeilijkheden komen te staan. Moeilijkheden die wij ons mede aan de hand van deze roman bewust dienen te worden, want de zwaarste moeilijkheden zijn de ons onbewuste, die er inmiddels toch zijn, maar onopgelost blijven, omdat wij ze niet kunnen aangrijpen, wijl wij ze nauwelijks of niet kennen.

Van Randwijk heeft in deze roman zijn ethische critiek op de oude Kuyperiaanse wereld gegeven. Hij doet dit uitgesproken vanuit het Barthiaanse standpunt. Maar, zoals wij in onze vorige bijdrage reeds hebben uiteengezet, in die critiek heeft Karl Barth onvoorzien en ook vrijwel ongemerkt bijval gekregen, zij het uit geheel andere motieven dan hij zou wensen, van zijn zwaarste en grootste tegenstander in Nederland, van Prof. Dr. K. Schilder.

Want wat wij, ter verduidelijking van de situatie der laatste vijftien jaar, nogmaals met klem willen stellen en volhouden is: in hun ethisch-religieuze critiek op de Kuyperiaanse Wereld hebben Schilder en Barth de facto wel degelijk aan één aanvalsfront gestaan. Het zou ons te ver voeren na te gaan, niet alleen hoe weinig, maar ook hoe véél Schilder en Karl Barth in hun systeem van aanval met elkander gemeen hebben gehad. Toch zou een dergelijk onderzoek tot belangrijke nieuwe doorsneden kunnen voeren, en ik geloof niet dat een theoloog van formaat hier tevergeefs zich een studie zou veroorloven. Voorlopig echter zullen Barthianen en Schilderianen er goed aan doen voorzichtig met dit punt om te gaan, omdat anders misverstand aan de zijde van het hedendaagse Kuyperiaanse front niet te voorkomen is. En bedenken wij wel, ons enig doel dient bij al hetgeen wij zeggen en schrijven te zijn: de opheffing der misverstanden te bevorderen die er liggen tussen ons en de Kuyperiaanse Wereld! Het is niet aan ons gegeven om de nevel van misverstanden weg te vagen die hier met de jaren is ontstaan, maar wel kunnen wij veroorzaken dat geen *nieuwe* misverstanden aanleiding geven tot nog verdere verwijdering.

Toch is het bij de tegenwoordige simplificatie der fronten noodzakelijk, in dezen ook het verband te zien tussen Barth en Schilder tegenover het Kuyperiaanse front, omdat zó eerst de kans bestaat, de werkelijke fronten te onderkennen.

Dit punt nu veroorzaakt ook dat wij deze roman van H. M. van Randwijk vandaag met geheel andere ogen lezen dan vroeger. Het zou niet in de geest van wijlen Prof. Dr. K. Schilder zijn om ons tot doel te stellen de tegenwoordige en vroegere gereformeerde wereld uitsluitend door zijn ogen te zien, maar wel kan hem de ere gegeven worden dat wij zélf sinds zijn optreden veel met andere ogen zijn gaan zien, zo ook deze roman. Want ieder groot man, wiens leven

waarlijk geschiedenis heeft gemaakt, grijpt niet slechts in op de wereld rondom hem, maar geeft aan zijn tijdgenoten en aan die na hem komen ook een nieuw gezicht op de zaken. Men zal verstaan dat dit juist iets geheel anders is dan de wereld door de ogen van zulk een groot man te zien!

Welnu, Schilders betekenis kan wellicht hieruit mede blijken dat wij na lezing van zijn geschriften een boek van H. M. van Randwijk niet meer lezen gelijk wij dat voor de Tweede Wereldoorlog deden, in de jaren toen Schilders ethische critiek op de Kuyperiaanse wereld nog slechts een aanvang had genomen.

De storm die in de boekbesprekingen van gereformeerde zijde losbrak over de in romanvorm gegoten critiek op die gereformeerde wereld door Van Randwijk, moet men achteraf niet onderschatten, evenmin als de blijde bijval die opklonk uit het Barthiaanse kamp.

Ik geloof echter dat vele critici zich destijds wat al te snel van Van Randwijks boek hebben afgemaakt. Wellicht dat zij teveel naar fronten keken, en te weinig naar de zeer actuele problematiek van waaruit Van Randwijk sprak. Want ook wanneer men het uiteindelijk niet eens is met een schrijver, met een roman, kan het zo nuttig zijn wanneer er een probleem steekt in zijn boek. En dat is hier toch inderdaad het geval geweest.

Direct na het publiceren van deze roman hoorde ik een lezing aan van één mijner leraren, die, hoewel formeel nog gereformeerd, het geheel met de inhoud van dit boek eens was, en, zonder ons de diepere achtergronden van deze roman te doen vermoeden, het boek roemde. Ik zou daar achteraf bezwaar tegen hebben, maar deze leraar had ons inmiddels in bekendheid gebracht met een andere religieuze wereld dan die waarin wij leefden. En dat laatste kan ook zijn waarde hebben. Wanneer wij met zulk een kennis-making maar goed weten om te gaan.

Sindsdien ging ik bij Schilder ter schole. Ik geloof zelfs dat ik mag zeggen dat ik, nu eenmaal geen theoloog zijnde, toch trouw op de Schilderianse schoolbanken heb gezeten; wel te verstaan, ook als hij zijn verachting en verzet uitgoot over Kuyperianen die Kuyper alleen nog konden lezen vanuit een Kuyperideologie. Uiteraard bedoelde onze Leermeester dat de fout niet geringer zou zijn als men in de plaats van Kuypers naam een andere schreef, desnoods de zijne!

Na mijn kennismaking met Schilder las ik Van Randwijks roman opnieuw en zelfs herhaalde malen. Sindsdien werd zijn boek mij eerst een probleem. En wel daarom, omdat in de zelfde jaren waarin Van Randwijk zijn roman schreef, die als een (onrechtvaardige) stormloop werd aangezien op het Kuyperiaanse kamp, ook K. S. in „De Reformatie” van die jaren storm begon te lopen tegen de toenmalige goden der Kuyperiaanse wereld.

Het heeft mij in dezen altijd verbaasd hoe weinig de Barthianen er oog voor hebben gehad dat Schilder binnen de muren der gereformeerde wereld critiek heeft geoefend, die Karl Barth in zekere mate vanaf de buitenwal reeds had aangezegd. Maar ook

viel het mij op, hoe weinig de Schilderianen tot op heden ontdekten, dat ze onder andere „ergens” dezelfde bezwaren hadden tegen de Kuyperiaanse wereld als Karl Barth. Dat dit „punt” van overeenkomst, dat toch waarlijk niet onbelangrijk mag heten, zo weinig tot wederzijds bewustzijn kwam, pleit wellicht nog het meest voor het wederzijds inzicht, dat de dogmatische standpunten als primair moesten worden gezien. Ook blijkt reeds hieruit, hoe sterk beide scholen gebonden waren aan de persoon van beide leermeesters. Dat beide tegenstanders heel concreet in sommige opzichten aan één front zouden hebben gestaan — neen, dat kon men zich aan geen van beide kanten indenken! Dit punt valt voorlopig nog niet in volle breedte te beoordelen, maar diende hier toch kortelings vermeld te worden.

Het is om al deze redenen dat het boek van Van Randwijk voor mij aantrekkelijk is geweest en gebleven. Nog vandaag acht ik het een uiterst nuttig boek voor al wie de geest binnen de Kuyperiaanse Wereld wil analyseren, en ik zou willen dat onze theologen het eens lasen, nu eens met hun oog geslagen op Karl Barth, dan weer met de blik op Schilder en dan weer met het oog peinzend gericht op de kop van Kuyper, indien ze die, naar ik hoop, nog op hun studeerkamer hebben hangen.

Want deze roman verplaatst ons als in een gereformeerd Griekenland ten tijde van Socrates. Men kent de geschiedenis: daar waren toen de Conservatieven en de jongeren, de Sophisten en een Socrates.

De Conservatieven wilden in Athene de bestaande maatschappij, haar normen en gewoonten, haar religie en geestelijke bouwwerken handhaven. Daar waren de Sophisten die er fel tegenin gingen en een vernieuwing bepleitten, maar met overdaad van wat wij nu „hun sophismen” noemen, schijnredeneringen, praterij met allerlei schijnargumenten, omdat noch hun critiek noch hun positieve opbouw zélf een zakelijke critiek konden weerstaan. Daar was voorts Socrates, die zich én tegen de Conservatieven én tegen de Sophisten keerde. Hij is één der voorbeelden uit de cultuurgeschiedenis die ons duidelijk maken dat men niet altijd kan ingaan op de vaak haastig en oppervlakkig gestelde dilemma's van volksleiders. Het heeft hem het leven gekost, maar zovaak wij zijn levensverhaal volgen, worden wij eraan herinnerd dat wij ook de door ons gevonden *fronten* der discussies op hun werkelijke waarde dienen te onderzoeken. Daar was ten slotte de jeugd van Athene, als altijd de wezenlijke inzet van alle geestelijke strijd, omdat wie de jeugd op langere termijn meekrijgt een stuk van de naaste toekomst bepaald weet. Wie over dit alles wil lezen schaffe voor de somma van f 3.90 het sublieme boekje van wijlen Prof. Dr. Is. van Dijk aan over „Socrates”, uitgekomen in de bekende serie van de Volksuniversiteit, en hij zal gedurende minstens twee avonden zich geboeid weten door het drama dat zich eens in Griekenland heeft afgespeeld. Wie dit drama van Socrates volgt zal parallellen met vandaag zien evenals verschillen, maar deze te vergelijken en dat alles te overwegen heeft grote vormende waarde. Wie dat doet zal het in zijn vorming moeilijk hebben, maar heeft kans ook in onze tijd sterk en ervaren in de strijd te staan.

Het zelfde probleem oud-jong, doet zich ook in deze roman voor. De oude heer Hogendoorn en zijn zoon vertegenwoordigen beide stromingen. De oude heer representeert de oude Kuyperiaanse wereld, in diens zoon Philip geeft de schrijver veel van zijn Barthiaanse critiek.

Ik erken volmondig als juist, wat de Kuyperiaanse critici aan Van Randwijk hebben verweten: van de vader is in vele opzichten een caricatuur gemaakt, van de zoon een lamendig stuk jeugd, althans naar de buitenkant toe, en men kan zich afvragen of Karl Barth geëerd wordt met deze jeugdige ver-

tegenwoordiger. Ik geloof eerlijk gezegd, dat Barth er wat twinklend om zou glimlachen. De rest van de optredende figuren zijn, zoals de titel van het boek reeds doet vermoeden, in feite bijfiguren, al kunnen ze geen van allen gemist worden. Zij stallen het probleem niet uit, ze belichten het slechts, accentueren het en trachten het op te lossen.

Het is mogelijk dat Barth om zijn vertegenwoordiger wat zou glimlachen, maar de Kuyperianen hebben het om de hunne zeker niet gedaan, ze hebben er zelfs niet om gegrimlacht. Ze hebben slechts in grote verontwaardiging naar voren gebracht dat hier sprake was van een vertekening, een leugenachtig beeld van de Kuyperianen en dat hier sprake was van een zwart maken van wat hun het heiligste was.

Wij bladeren thans, bijkans twintig jaar later, al die boekbesprekingen nog eens door, en eensdeels kunnen wij ons die verontwaardiging begrijpen: de Kuyperianen zaten in de dertiger jaren nog hoog te paard, en het is bekend dat zij slecht tegen critiek kunnen. En zoals het vaak gaat: dan krijgt men die vaak extra scherp. Maar wij moeten ons niet suggereren dat alleen de specifiek Kuyperiaanse sector van de gereformeerde wereld slecht tegen critiek kan; dat kan in het algemeen iedere leidende groepering slecht hebben! Daarbij voegt zich nog een ander soortige factor, die al evenmin over het hoofd mag worden gezien: dat men in het Kuyperiaanse kamp zo ongaarne critiek verneemt, vooral niet van „broeders”, komt toch ook wel omdat velen daar nog wezenlijk aan een roeping geloven, en men vreest dat de daaraan verbonden taak jegens de buitenwereld grote schade lijdt wanneer sommigen altijd maar bezig zijn, eigen huis — ook met de beste bedoelingen mogelijk — af te breken.

En inderdaad hebben wij te bedenken: men kan uit liefde critiek géven, maar men kan ook uit liefde critiek temperen of zelfs inhouden. We kennen dit verschijnsel niet alleen uit het Kuyperiaanse kamp, we kennen het ook wel uit eigen kerkelijke kring. Heeft Ds. J. Kamphuis enige maanden geleden in „De Reformatie” niet afwijzend „Dank U” gestmeld, toen iemand wees op enkele zeer ongunstige interne toestanden binnen de vrijgemaakte kerken? Ook hier liggen velerlei motieven; polemiseren kan zowel een uiting van geloof zijn, als van wereldgezindheid, terwijl ook de ireniek op zich zelf bezien noch bij voorbaat goed noch bij voorbaat kwaad kan worden genoemd. In onze beoordelingen hebben wij daar ernstig rekening mee te houden.

Daarom is het wel heel typerend dat de Kuyperiaanse pers merendeels zo boos reageerde op dit boek, maar het is ook wel begrijpelijk, en er behoeven aan deze verontwaardiging niet alleen negatieve motieven ten grondslag te hebben gelegen. Ik geloof echter dat het juist in dit geval de Schilderianen zijn die het geding van deze roman eerlijk kunnen bezien. Want velen hunner hebben met de Kuyperiaanse wereld in organisatorische vorm gebroken, omdat zij ethisch-religieus door hen is gewogen en te licht bevonden. Laat ons erkennen dat ook Van Randwijk dit heeft getracht, zij het in de structuur van een romanschrijver. En ook hij heeft de Kuyperiaanse wereld te licht bevonden. Ook hij heeft haar verlaten, inmiddels een geheel ander kamp thans steunend, dan ooit de Schilderianen zouden doen.

Intussen is het niet van belang ontbloot, de religieus-ethische critiek van Van Randwijk nog eens nader te bezien!

(Wordt vervolgd).

G. PUCHINGER.

heeft wel degelijk zijn eigen functie: het onderstreept de gedachte die nu volgt; vraagt daarvoor bijzondere aandacht; wil, dat daarmee terdege rekening wordt gehouden. Men zou kunnen vertalen: „weet wel, dat...” of „besef goed, dat...”²⁾. Zo zou dus 1 Tim. 6 : 7 te vertalen zijn: „want we hebben niets in de wereld gebracht; weet wel, dat we er ook niets uit kunnen brengen”. En 1 Joh. 3 : 20: „Indien ons hart ons veroordeelt, besef goed, dat God meerder is dan ons hart”.

⊙

De tweede kwestie raakt de **strekking** van de woorden „God is meerder dan ons hart.”

Er is nl. strijd over, of deze woorden in **geruststellende** dan wel in **verontrustende** zin door den apostel zijn bedoeld. In het eerste geval zou gezegd zijn: ons schuldbesef behoeft ons toch de zekerheid der vergeving niet te roven. God weet immers alles: Hij weet, ook als wij overtreden hebben en ons eigen hart ons veroordeelt, dat wij tóch Zijn kinderen zijn. In déze zin neemt Prof. Greijdanus de woorden, echter naar mijn bescheiden mening zonder daarvoor gronden aan te voeren. Hij schrijft nl.: „...deels ook betreffende de geruststellende, vertroostende bedoeling van de woorden: God is meerder dan ons hart, in vs. 20, werd bij vs. 19 een keus gedaan en gemotiveerd”³⁾. Maar slaan we nu terug naar de commentaar op vs. 19, dan lezen we, dat „op zichzelf en zonder meer het feit en de wetenschap, dat God meerder is dan ons hart, moeilijk eenen troostgrond bevatten kan tot stilling van het verslagen hart. En dat wordt hier toch, naar het **waarschijnlijkst is**, bedoeld”⁴⁾. Daarin is dunkt me weinig van een motivering te vinden.^{4a)} En evenmin zou ik die zélf weten te bedenken.

Integendeel: ik meen, dat er **twéé** argumenten zijn die sterk pleiten voor de andere opvatting, dus voor de mening, dat de woorden „God is meerder dan ons hart” een **verontrustende** zin hebben.

1. Het eerste argument ontleen we aan de context. Het is nl. duidelijk, dat hier **twéé** gevallen gesteld, en **tegenover elkaar gesteld** worden:

- a) indien ons hart ons veroordeelt (vs. 20).
- b) indien ons hart ons niet veroordeelt (vs. 21).

Ligt het nu op zichzelf al niet reeds voor de hand, dat tegengestelde voorwaarden ook tegengestelde situaties scheppen? Dat dus, wanneer het in vs. 21 heet: „indien ons hart

²⁾ Ik heb zelfs de indruk, dat de gevoelswaarde ervan in onze teksten wel eens vrij dicht benaderd zou kunnen worden door de zinswending uit onze omgangstaal: „als je dan maar weet, dat...”³⁾ waarmee wij zeer nadrukkelijk, **bijna dreigend**, iemand een feit onder de aandacht brengen waar niet aan te wrikken valt, en dat hij wél onder de ogen moet zien.

Is dit juist, dan zou te vergelijken zijn het elliptisch gebruikte „hoos” (een woord, dat evenals „hoti” ook „dat” betekent), dat men volgens Van Leeuwen afhankelijk moet denken van een verzwegen „geloof me” (zie diens commentaar op Aristophanes, Acharnenses, vs. 333, waar tal van plaatsen worden genoemd) en waarvan de gevoelswaarde ook is: een krasse verzekering („vehementer asseverantis est” zegt Van Leeuwen op Arist. Vesp. 416).

³⁾ Commentaar op het Nieuwe Testament, dl. XIII (Amsterdam — H. A. van Bottenburg, 1929) blz. 480.

⁴⁾ ib. blz. 479. Vet van mij, D. H.

^{4a)} Ook aan het slot van zijn exegese volstaat Greijdanus met van de „dreigende” interpretatie te schrijven: „Maar deze betekenis past toch niet best in het verband of den gedachtengang” (ib. blz. 482). Naar argumentatie zoeken we hier opnieuw tevergeefs. Voor zover ik zien kan, beperken de argumenten zich tot een beroep op Joh. 21 : 17 (Heere, Gij weet alle dingen, Gij weet, dat ik U liefheb), ib. blz. 481. Maar dat is toch wel een uiterst zwakke steun. Zeker, ook daar staat „Gij weet alle dingen”, maar in hoe geheel ander verband! Er gaat aan vooraf de vraag: „Hebt gij mij lief?” en er volgt de betuiging: „Gij weet dat ik U liefheb”. Het is daar dus enkel het verband dat de in zichzelf „neutrale” woorden „Gij weet alle dingen” gunstig kleurt. En het is weer het verband, dat diezelfde woorden in ónze tekst een dreigende tint verleent.

Populair-wetenschappelijke schetsen

„GOD IS MEERDER DAN ONS HART”

(1 Joh. 3 : 20b)

Er liggen in de tekst die we boven dit artikel schreven, twee moeilijkheden.

De eerste komt alleen maar naar voren bij het lezen van de **Griekse** tekst. Aan de woorden „God is meerder dan ons hart” gaat nl. in de Griekse tekst nog een woord vooraf, dat onze Statenvertalers niet hebben weergegeven. Het is maar een klein woordje („hoti”), dat „dat” (of ook wel „omdat”) betekent, en dat hier moeilijk te construeren valt. Men krijgt zo op het eerste gezicht de indruk, dat het overtoellig is.

Sommigen menen, dat het een herhaling is van het „omdat” (Statenvertaling: „want”) waarmee dit vers begint. Het zou dan na de bijzin „wanneer ons hart ons veroordeelt” om de een of andere reden nog eens weer zijn opgenomen.

Het komt me echter voor, dat voor zulk een herhaling hier onvoldoende grond is. Daar komt bij, dat wij uit het Nieuwe Testament nog een plaats kennen waar zo'n schijnbaar overtoellig „hoti” voorkomt. En dáár kan het beslist geen herhaling zijn, om de eenvoudige reden, dat er geen „hoti” voorafgaat. Het lijkt ons beter beide gevallen maar samen te houden en te trachten een verklaring van „hoti” te vinden die voor beide opgaat.

De tweede plaats, waarop ik daareven doelde, is 1 Tim. 6 : 7, waar letterlijk staat: „want wij hebben niets in de wereld gebracht, „hoti” we kunnen er ook niets uitbrengen”. De Statenvertalers hebben hier iets aangevuld, om een goede zin te krijgen: „**het is openbaar**, dat... enz.” De N.B.G.-vertaling laat het omstreden woordje weg.

Ik geloof, dat de Statenvertalers hier niet zo heel ver bezijden de waarheid zijn. Zij hebben tamelijk goed **gevoeld**, wat de bedoeling was. Al hebben ze vermoedelijk evenmin als lateren, voldoende steun uit parallel-

plaatsen weten bij te brengen voor dit gebruik van „hoti”.

Het komt me echter voor, dat we het in soortgelijke zin aantreffen in de scholiastentaal.

„Scholiasten” zijn wat wij zouden noemen „kanttekenaren”, mensen dus die op de rand van de bladzijde aantekeningen geven bij een tekst. Dergelijke aantekeningen („scholia geheten) kunnen verschillende inhoud hebben. Men vindt er verklaringen in van de grammaticale constructie, inlichtingen over personen en gebeurtenissen die in de tekst genoemd worden, verwijzingen naar parallelplaatsen, enz. enz. Kortom: zo vrijwel alles wat men ook in onze moderne commentaren pleegt te vinden.

Nu treft men ook veelvuldig scholia aan, waarin volstaan wordt met **het signaleren van een bijzonderheid**. De scholiast vestigt dan de aandacht op een belangrijk punt, waarvan volgens hem om de een of andere reden **goede nota** dient te worden genomen. Ze hebben ongeveer de waarde van de „N(ota) B(ene)”—s of „!!” die wij wel eens in de marge van een boek plaatsen, als een passage ons treft; wanneer we een gedachte vinden die volgens ons de aandacht verdient.

Welnu: zulke „N.B.”-s beginnen doorgaans met het Griekse woord voor „Nota (bene)”, nl. „Sêmeioosai”¹⁾, gevolgd door „hoti”. Dus: „Let er op, dat...” — en dan komt het punt waarop men de aandacht wil vestigen.

Evenwel, het komt ook (hoewel minder vaak) voor, dat zulke „N.B.”-s beginnen met het enkele „hoti”.

En nu vraag ik mij af, of we in onze beide teksten niet een verwant gebruik van „hoti” hebben. Het woord is dan heus niet overtoellig (zoals op het eerste gezicht schijnt), maar

¹⁾ Dit is zó gebruikelijk, dat men in de handschriften vrijwel steeds een vaste afkorting ervan vindt, waarbij eigenlijk alleen de eerste twee letters worden geschreven.

ons niet veroordeelt, dan hebben wij vrijmoedigheid tegenover God en ontvangen wij van Hem wat wij bidden"; wij in vs. 20 na de woorden „indien ons hart ons veroordeelt” de gedachte verwachten: „dán hebben we géén vrijmoedigheid en mogen we op verhooring niét hopen”?

Alleen dus reeds gezien de tegenstelling met het volgende vers rekenen we in vs. 20 op de gedachte van Ps. 66 : 18 : „Was ik mij kwaad bewust in mijn hart, dan had de Heer mij niet verhoord”⁵⁾.

2. Maar er is nog een argument, ontleend aan een parallelplaats wat de zinsbouw betreft. Ik bedoel 1 Joh. 5 : 9, waar we lezen : „Indien wij de getuigenis der mensen aannemen, de getuigenis Gods is meerder”.

De overeenkomst in structuur is, dunkt me, frappant. En in dié tekst hebben we toch zonder twijfel te maken met een z.g. argumentum a fortiori. M.a.w. we kunnen de zin ervan als volgt omschrijven : „Als wij reeds het getuigenis van mensen aannemen, **hoeveel te meer** moeten wij dan het getuigenis van God aannemen”.

Welnu, zo zal dus, dunkt me, ook de zin van ónze tekst deze zijn : „Als reeds ons hart ons veroordeelt (dat van zichzelf nog maar zo weinig weet), **hoeveel te meer** moet dan God ons veroordelen, die alles weet”.

D. HOLWERDA.

⁵⁾ Canisius-vertaling.

De Canadese Gereformeerde Kerken en de Protestants Gereformeerde Kerken van Noord-Amerika

De Canadese Geref. Kerken hebben in haar synode besloten contact op te nemen met de Protestants Gereformeerde Kerken in de Verenigde Staten, om samen te overwegen of het tot vereniging van beide kerkgroepen zou kunnen komen.

Zoals men weet vormen deze Prot. Geref. Kerken een groep kerken, welke haar afzonderlijk bestaan hebben te danken aan een leerprocedure, welke in de ongedeelde Prot. Geref. Kerken werd gevoerd. Ds. H. de Wolf, de collega van Ds Hoeksema in de Eerste Prot. Geref. kerk te Grand Rapids, werd namelijk door zijn ambtgenoot aangeklaagd wegens afwijking in de leer. Ds H. de Wolf had in zijn preken een paar uitspraken gedaan, welke volgens het oordeel van Ds Hoeksema kettters waren. Deze uitspraken waren de volgende: God belooft aan ieder van u dat, indien gij gelooft, gij zalig zult worden. En: onze daad van bekering is voorwaarde om in te gaan in het Koninkrijk Gods (God promises everyone of you that if you believe, you shall be saved; en: Our act of conversion is a prerequisite to enter into the kingdom of God).

Deze beide uitspraken werden door Ds Hoeksema gediskwalificeerd als invoering van een „conditionele theologie”. En Ds De Wolf, met de ambtsdragers welke zijn zijde kozen, werden op grond van dit misdrijf geschorst. Tengevolge daarvan ontstond toen een scheuring in de kleine groep van de Prot. Geref. Kerken, welke vóór de scheuring in totaal ongeveer 9000 zielen telde. De Kerken, welke de schorsing van Ds de Wolf niet erkenden, vormen sinds 1953 een zelfstandige kerkengroep. En het is met deze kerken dat de Canadese Geref. Kerken contact hebben gezocht.

De eerste reactie van de zijde der „hernieuwde” Prot. Geref. kerken op het verzoek van de Canadese Geref. kerken was zeer gereserveerd. Daarover behoeft men zich in het minst niet te verwonderen. De „vrijgemaakten” zijn jarenlang door Ds Hoeksema als remonstrants aan de kaak gesteld. En deze voorlichting, ik heb dat in Amerika steeds weer ervaren, heeft diepe indruk gemaakt.

Wanneer men nu enigszins op de hoogte is van de pogingen — geslaagde en niet-geslaagde — welke door gereformeerden en geref. kerken in het verleden werden ondernomen om tot kerkelijke eenheid te geraken, zal men er diep van doordrongen zijn, dat ook bij deze poging, met grote wijsheid, geduld en vooral met grote openhartigheid zal moeten worden te werk gegaan, om het begeerde resultaat te bereiken. Bijna nergens treden zoveel remmende en vertroebelende factoren op als bij het streven naar kerkelijke eenheid. En het staat wel vast, dat er heel wat tijd zal voorbijgaan — ook al door het vanwege de grote afstanden niet zo gemakkelijk te oefenen contact — voor het gehoopte resultaat zal zijn bereikt.

Uiteraard doen zich bij iedere verenigingspoging steeds ook speciale moeilijkheden voor. Dat is ook hier het geval. Want, om maar iets te noemen, ten gevolge van het

schrijven van Ds Hoeksema leeft ook onder de „afgescheiden” prot. gereformeerden nog heel wat wantrouwen ten opzichte van de vrijgemaakten en dus ook t.o.v. de Canadese Geref. Kerken. Zeker, de persoonlijke verhoudingen zijn, globaal genomen, uitstekend. Maar de Prot. Geref. staan dikwijls nog zeer huiverig tegenover wat de Geref. Kerken in Nederland en Canada leren. Dat klinkt hun allemaal zo gans anders in de oren dan zij het sinds dertig jaar hebben geleerd en gehoord. Ds Hoeksema heeft bovendien onze verbonds- en doopsopvatting, die naar onze vaste, gefundeerde, overtuiging die der confessie is, steeds als arminiaans veroordeeld.

Nu hebben de geschorste prot. gereformeerden zich uitdrukkelijk losgemaakt van enkele ideeën van Ds Hoeksema. Zij leren thans onbewimpeld, dat men geloof en bekering óók kan typeren als „condities” voor het ingaan in het Koninkrijk Gods, voor het verwerven der zaligheid. Toch leven deze broeders in de overtuiging, dat zij in hoofdzaak nog steeds vasthouden wat vroeger door Ds Hoeksema werd geleerd. Ze zijn namelijk van oordeel dat Ds Hoeksema van opinie is veranderd. Vroeger sprak deze namelijk zelf ook van „condities”. En zij willen vasthouden aan wat hij vroeger leerde.

* * *

Om enig inzicht te geven in wat Ds Hoeksema vroeger leerde, wil ik enkele uitspraken van hem citeren ten aanzien van verbond en doop. Ze zijn ontleend aan zijn brochure „De geloovigen en hun zaad”, welke reeds in 1928 verscheen en in 1946, speciaal met het oog op de leergeschillen in Nederland, werd herdrukt. In deze brochure heeft Ds Hoeksema zijn opvattingen breedvoerig en duidelijk uiteengezet. En deze werden in de ongedeelde Prot. Geref. Kerken algemeen en van ganser harte aanvaard. Ds Hoeksema hield ook niet op te betogen en te betuigen, dat wat hij leerde niets anders was dan de zuivere alleen geldige leer van de confessie. En hij verzette zich steeds met hand en tand tegen de idee, dat wat hij in zijn boekje uiteenzette, niet meer dan een persoonlijke, dogmatische constructie zou zijn.

a. Het „wezen” van het verbond.

Het verbond is „wezenlijk geen belofte”, ook niet „een zekere weg of wijze der zaligheid”, evenmin „een zekere overeenkomst tussen twee partijen waarbij van weerszijden aan zekere voorwaarden moet worden voldaan”. In het verbond zijn evenmin „aanbiedingen” of „voorwaarden”. Neen, het wezen des verbonds ligt in de drieënige God. In het „eeuwig-goede en volmaakte goddelijke wezen”, is namelijk het „goddelijke leven”, dat hierin bestaat, dat Vader, Zoon en Heilige Geest elk naar zijn „personele eigenschappen”, „willen, denken, leven en lieven”. Zij denken, willen en lieven hetzelfde. Dit „leven Gods” nu is een „leven van de meest innige gemeenschap der liefde en der vriendschap, rustend in de eenheid des Wezens en levend door de onderscheiding der personen”. In dit **leven Gods** nu „schuilt het wezen des

verbonds”. Want het heeft God behaagd „dat leven des verbonds (zoals dat in God is) naar buiten te openbaren, en van dat goddelijk verbondsleven schepselen deelgenoot te maken, en dat wel in de hoogst mogelijke zin des woords”. Het verbond is zo „een vriendschapsbetrekking” tussen God en de uitverkorenen. (Pag. 39, 40, 44).

b. Kern en bolster van het verbond.

De Here richt zijn verbond op met de gelovigen en hun zaad in de lijn der opeenvolgende geslachten. Daarom moet in het verbond onderscheiden worden tussen „een uitverkoren kern en een verworpen bolster”. In die zin is er „niet het allerminste bezwaar te spreken van een uit- en inwendig verbond der genade” (p. 68).

c. De grond voor de kinderdoop.

De grond voor de kinderdoop kan „niet liggen in de belofte als wezen des verbonds”. Die grond ligt „eniglijk en alleen hierin, dat God zijn verbond laat lopen in de lijn der geslachten”. (p. 57).

d. De belofte van de kinderdoop.

„Het is eenvoudig niet waar, dat God in de Heilige Doop iets belooft en verzegelt aan alle gedoopten. Evenmin als dit het geval is met Zijn Woord, met het Evangelie der zaligheid, evenmin is dit waar met betrekking tot de Bondszegelen. In de Heilige Doop verzegelt de Heere God ten slotte aan niemand iets dan aan degenen die geloven”. (p. 87). God belooft niet aan elk kind dat in de kring des verbonds geboren wordt „hoofd voor hoofd”, „dat Hij zijn God wil zijn en hem zaligen wil”. (12).

e. In Christus geheiligd.

Het „in Christus geheiligd zijn” van het doopsformulier geldt niet „alle kinderen hoofd voor hoofd”. (p. 62).

f. Het dankgebed na de doop.

In het dankgebed van het doopsformulier dankt de gemeente voor de weldaden, welke aan „de uitverkoren kern der gemeente” geschonken zijn (p. 31).

g. De wedergeboorte van de kinderen des verbonds.

In het verbond kunnen, „onder de gelovigen en hun zaad ook onbekeerde verkorenen zijn. Wel geloven wij dat dit niet naar de regel van Gods verbond is. Wij stellen ons liefst voor, dat de Here God het uitverkoren zaad der kerk in den regel ook in de jeugd wederbaart en tot bekering en geloof brengt op graduele wijze” (p. 82).

h. Vroeg gestorven kinderen der gelovigen.

„Uit het in zijn in Gods verbond door geboorte uit gelovige ouders valt dus eenvoudig niet te besluiten tot de zaligheid der kleinen”. Er is geen Schriftbewijs „voor de stelling, dat alle kinderen der gelovigen uitverkoren en zalig zijn, als ze in hun prille jeugd worden weggenomen”. Art. I, 17 van de Dordtse Leerregels over de zaligheid der vroeg stervende kinderen der gelovigen „kan eigenlijk geen stuk voor de belijdenis worden geacht”. En het zou geen verlies zijn geweest als het „nooit in de Leerregels waren opgenomen” (p. 90v.).

Tot zover de gedachten van Ds Hoeksema.

Het is evident, dat deze opvattingen door alle vrijgemaakten worden verworpen. En zo ernstig hebben zij deze afwijzing gemeend, dat zij schorsingen en afzettingen daarvoor hebben geriskeerd. Wat zij omtrent verbond en doop leren hebben zij in de bekende „Verklaring van Gevoelen” kort aldus samengevat:

1. Dat alle kinderen in zonde ontvangen en geboren zijn en daarom aan allerhande ellendigheid, ja, aan de verdoemenis zelve onderworpen zijn. (Doopsformulier).
2. Dat God in Christus zijn genadeverbond heeft opgericht met de gelovigen en hun zaad (Gen. 17 : 7, Gal. 3 : 14, 29).
3. Dat daarom alle kinderen der gelovigen verbondskinderen zijn (Hand. 4 : 25).
4. Dat al die kinderen heilig (1 Cor. 7 : 14) of in Christus geheiligd zijn (1 Cor. 1 : 2, Doopsformulier).
5. Dat derhalve aan al die kinderen de heilsbelofte van het verbond toekomt (Hand. 2 : 39).
6. Dat dus voor al die kinderen de doopsbediening is betekening en verzegeling aan hen van het verbond der genade of die heilsbelofte (Gen. 17 : 11, 13—14; Doopsformulier).
7. Dat derhalve al die kinderen met grote ernst geroepen worden, die heilsbelofte met een waar geloof aan te nemen (Hebr. 4 : 1).
8. Dat zovelen van die kinderen deze

belofte met een gelovig hart aannemen, zij dat doen krachtens de wederbarende genaderwerking des Heiligen Geestes, naar Gods eeuwige verkiezing (Jer. 24 : 7 ; Ez. 11 : 19 ; 36 : 26, 27).

9. Dat de kinderen die deze belofte niet van harte aannemen, deswege als bondsbrekers een zwaarder oordeel treffen zal (Lev. 26 : 15, vgl. Deut. 31 : 20 ; Rom. 11 : 28—30 ; Hebr. 12 : 25, vgl. 10 : 28—31).

10. Dat steeds gedacht moet worden aan de vermaning om toe te zien, dat niet bij iemand dergenen die der hemelse roeping deelachtig zijn, zij een boos en ongelovig hart om af te wijken van den levenden God (Hebr. 3 : 1, 12).

* *
*

Bij deze stand van zaken is het vóór alles nodig, dat de vertegenwoordigers van de Prot. Geref. kerken en de Canadese Geref. kerken over de kwesties van verbond en doop samenspreken. Daarbij zal het gesprek vooral hierover dienen te gaan in hoeverre de Amerikaanse broeders de zoeven genoemde ideeën van Ds Hoeksema vasthouden of loslaten. En hoe zij oordelen over wat in de geciteerde „Verklaring van Gevoelen” werd vastgesteld. En dat moet geschieden met de grootst mogelijke zakelijkheid en openhartigheid. Niets is in een kerkelijk gesprek, zoals dat thans tussen de beide kerken aan de orde is, funester dan dat men over de kwesties heenloopt, of ze met dubbelzinnige formules tracht te camoufleren. Wie iets weet van het werk van Bucer in dit opzicht uit de dagen der grote reformatie, weet alles af van de miserabele gevolgen daarvan.

O neen, het is helemaal niet nodig, dat allen over alle kwesties verbond en doop rakende gelijk denken. Maar wat beslist wel nodig is, dat is, dat men weet wat men aan elkaar heeft, dat men elkaars opinie door en door kent. Het mag niet voorkomen, dat na verloop van tijd één van beide partijen tot de andere kan zeggen: indien we geweten

hadden, dat u zó over de dingen denkt, zouden we nooit tot kerkelijke vereniging zijn overgegaan!

En voorts is nodig, dat allen de confessie gelijk lezen. Toen ik in Amerika was heb ik dagenlang met de prot. geref. broeders over de in geding zijnde kwesties gesproken. Ik heb daar nog de fijnste herinneringen aan. Bij die gesprekken zijn we steeds van de confessie uitgegaan. We hebben b.v. gesproken over de bekende zinnen uit art. 35 der N.G.B., dat de Sacramenten steeds „met de betekende zaken (Christus en al zijn weldaden) te zamen gevoegd zijn” enz. En dat dus, om met Calvijn te spreken, in het Avondmaal het vlees en het bloed van Christus even waarlijk aan de onwaardigen „gegeven” wordt als aan Gods uitverkorene gelovigen (IV, XVII, 34). We hebben ons bezig gehouden met de vraag, of de uitdrukkingen in het Doopsformulier: zo betekent en verzegelt ons God, de Vader, dat Hij met ons een eeuwig verbond der genade opricht, enz. niet alleen geldt voor het zaad der gelovigen, als „organische eenheid” beschouwd, maar ook, en niet minder voor iedere dopeling hoofd voor hoofd, enz. enz.

Wie de situatie enigszins kent beseft heel diep, dat de opdracht, welke de deputaten van beide kerkgroepen ontvingen, een uiterst delicate en moeilijke is. Er zal veel geduld, volharding en liefde nodig zijn om tot een goed eind te komen. Men zal moeten worstelen om elkaar over en weer te verstaan. Bovendien is het zeker dat de duivel op alle mogelijke manieren, en dat niet alleen door „vijanden”, maar ook door „vrienden” zal proberen een spaak in het wiel te steken. En vooral: bij een werk als dit schaaft iedere overhaasting. Ook hiervan, net als van alle goede ontwikkeling in het leven der kerk, geldt het woord uit Ezra, dat dit niet een werk is van één dag of van twee.

De Here zegene de arbeid der samensprekende broeders.

C. VEENHOF.

Jachtlatijn

I.

Waarde lot-, soort-, tijd-, en weidgenoot!

Bij de laatste drijfjacht van de afgelopen winter had jij het voorrecht, een levensgrote rekelvos¹⁾ over de bol te laten tuimelen, weet je nog? Dat schot was goed bedoeld, maar Reintje is al lang over de schrik heen, zwerft weer op vier lopers²⁾ rond, en wil dat wel weten ook.

Je bedoeling is dus niet voldoende gerealiseerd. Dat is op zichzelf niet zo belangrijk natuurlijk — want de meeste goede bedoelingen schijnen een ontijdig einde te vinden — maar ik wilde je 't alleen even helpen onthouden.

Want de vorige week vond ik in het vak eiken hakhout de stoffelijke resten van een kok³⁾, in het weidje van Droste lag gisteren wol en zweet⁴⁾ van een om zeep geholpen haas, en ik schreef je al dat de konijnenstand tegen de Witte Klap bedenkelijk is gaan minderen. Al met al onmiskenbare tekenen, dat de heer R. Roodrok zich opnieuw een gezin heeft aangemeten, en nu aan het slepen⁵⁾ is. Je staat natuurlijk versteld over de lichtvaardigheid, waarmee weer een of andere moervos⁶⁾ het met die oude deugniet heeft aangedurfd; maar zo zijn vrouwen, zegt men, althans onder vossen.

Rikus en Wiechert speuren nu alle percelen van het Versterbos en het Provinciebos af, om het nest te vinden. Reken maar binnen een week op een telefoontje. En dan ook subiet komen, want we hebben elk jaar geweren⁷⁾ te kort, als het er om gaat een vossennest uit te halen. Ik geef voor alle deelnemers een oud Klaartje weg⁸⁾, wanneer we de moervos met de jongen kunnen inrekenen, — als de laatste drie jaren. Maar als jij meent, die oude rekel aan de pantalon te

kunnen komen, dan maak je een misrekening; ik ben bereid daar een lelijk woord op te zeggen.

In afwachting daarvan — en om je vast in de goede vossenjachtstemming te brengen — vertel ik je nu maar het verhaal, dat ik je schuldig was, toen de kastelein van het Witte Peerd ons onderbrak met zijn erwtensoepp. Weet je nog? Hoe koud we waren? En hoe die soep smaakte?!

Nu, dat verhaal van mijn eerste vosje luidde als volgt. Je kunt het geloven en je kunt het laten; maar je weet dat ik niet van leugens houd.

'k Had juist mijn eerste acte gekregen⁹⁾ en was nog niet eens in het bezit van een eigen spuit¹⁰⁾. Op een van die stralende Meimorgens, een jaar of tien terug, belde jonge Jan me op, of ik die middag „even meeinging”, een vossennest uithalen. Geen tijd om te verkleden of te eten; alleen een kiektoestel gepakt, en haastig een uurtje gespijeld. Per bestelwagentje reden we met drie geweren en de schut¹¹⁾ naar de jacht, hobbelden de brandgangen¹²⁾ door, en stopten bij vak 23 van het Renteloosvoorschot-bos. Je kent vak 23 wel: dat is dat vak met een vennetje¹³⁾, waar jij van de hoogzit¹⁴⁾ af die zwijnen hebt gekiekt.

We zetten het wagentje tegen de staatsgrens. De wind was oost, dus je snapt dat de autostank schuin door het vak ging strijken, richting zandverstuiving. In die richting zouden de vossen dan ook waarschijnlijk gaan lopen, — als ze zouden willen ontsnappen.

Onder de wind werden de geweren opgesteld. Op de linker flank onze nestor hemself; toen al ruim zeventig, maar nog een formidabel geweer⁷⁾. Op de rechter flank kwam Henk, die als nationaal scherpschutter

internationale roem verwierf, maar die zekerheidshalve het jachtgeweer nu toch maar aan de spijker heeft gehangen. Waaraan je zien kunt dat scherpschieten¹⁵⁾ nog niets met jachtschieten te maken heeft. Aan de kop werd de ondergetekende geplaatst, met de spuit van jonge Jan. Het ging allemaal snel en zwijgend, en ik kreeg geen kans te zeggen dat ik nog nooit met zo'n gladde loop¹⁶⁾ geschoten had!

Jonge Jan, die ons had opgesteld, liep terug naar boven de wind, en begon met zo'n klein pesthondje heel voorzichtig het vak uit te drukken¹⁷⁾. Je hoorde hem niet. Hij zigzagde maar zo wat met de wind mee, en maakte alleen al door zijn aanwezigheid blijkbaar het bos ongeschikt voor vossen, die erg op rust zijn gesteld.

De hele drift¹⁸⁾ zal een twintig minuten hebben geduurd. Ik was begonnen met me de situatie goed in te denken. Rechts van me stond de nestor, op zo'n tweehonderd meter. Hij had het warm in de zon, en trok zijn jas erbij uit. Stom, zeggen jongere jagers, want hij verloor daarmee zijn gedekte kleur. Aan de linkerhand stond Henk, maar die was achter een zandheuvel opgesteld, dus die kon ik niet zien. Intussen drong het tot me door, dat ik twee brandgangen tegelijk te bestrijken had, en dus een dubbele kans maakte. Bovendien kwam de wind recht op me af, en zouden de vossen — als het nest werkelijk ging tippelen — het meest waarschijnlijk langs mij komen vluchten.

Wil je geloven, waarde Wilhelmus, dat ik het óók warm ging krijgen? Stond ik me daar uitgerekend op een invité-plaatsje¹⁹⁾ met een onbekend wapen, bij voorbaat al in het zonnetje gezet, vanwege de poedels²⁰⁾, die ik ging maken!

Ik bekeek de spuit van onze schut: een oude dubbele twaalf²¹⁾, weliswaar hammerless. Toen probeerde ik mijn theoretische kennis met dit verroeste kanon te realiseren: voorste trekker is rechterloop, achterste trekker... enz. Zo staat-ie safe en zo staat-ie scherp. Dus hier aan trekken, en over de loop richten. Goed weten aan welke kant van de loop het schot eruit komt! En meteen schouderen. En afzetten. En nog eens schouderen. En weer afzetten. En generale repetitie: gesteld dat dáár die hondsvotten de brandgang komen oversteken; dan richten, en meezwaaien tot aan het hout, en dan op de grens van het naaste perceel geef je hem de lading hagel. Vooral aan denken, dat je de nestor niet in zijn kuitenschiets, en dat je...

Op dat ogenblik huppelden twee halfvas vosjes het vak uit, recht de brandgang over, richting vak 27. Toen ze uittraden richtte ik semi-automatisch, zag mijn kansen, dacht aan de nestor, nam de naastbijlopende op de korrel, zwaaide mee tot de grens van het naaste perceel, en drukte rustig af. Ik zag hem een lichtsprong maken en ter plaatse blijven liggen, zag de andere, die iets verder liep, met één sprong in vak 27 verdwijnen, zag dat nummer 1 nog steeds op de plaats rust lag, rook de scherpe kruitlucht, merkte dat ik half doof was van de galmende slag, zette het geweer af, en kneep mezelf eens goed in de arm.

Ja, dacht ik, zó moet nu een jachtverhaal zijn. Of een droom.

Maar het was geen verhaal, en geen droom. Want die kleine vos lag daar nog in de berm, en roerde zich soms. En toen ik er bij kwam, en hem met de loop even aanraakte, klaptten twee felle kaken bliksemsnel om het blauwe staal. Ik telde de afstand: twee en dertig meter van post tot buit.

Jonge Jan kwam het vak uit met zijn hondje. Verroest meneer, zei hij. Toen floot hij, en de andere geweren kwamen naar ons toe. Jammer, zei Nestor hijgend, je schoot te ver. Als je niet geschoten had, kon ik hem achter vak 27 hebben gepakt; maar nu was hij gaan rennen, en ik kwam te laat. — U bedoelt die linkse, antwoorde ik; maar daar heb ik niet op geschoten. — Waar schoot je dan op?! — Op die rechtse, die u net niet

kon zien. — Waren er dan twee?, informeerde Nestor, een beetje érg ongelovig. — Maar de schut gaf de ontknoping: hier meneer, daar ligt de rechtse. Met één schot op een dikke dertig meter, en hardstikke.

Wim, je kent Henk en Nestor nu wel. Ze geloven niet alles meer, wat je ze vertelt. Maar die malle gezichten van toen....!

Ik kreeg rechttervoortpoten, en „Weidmannsheil”, en schouderlagen, en opgewonden termen. Ik dacht dat jij nog nooit gejaagd had, zei Henk gramstorig. Jij moet op de olifantenjacht, zei Nestor. Misschien hadden ze gelijk: op zulke grote doelen kun je haast niet misschieten. Maar ik weet nu, wat ze gedacht hebben. Ze dachten: dat wordt nooit een goed jager. Wie schiet nu met zijn eerste schot een vos! In één keer over het paard getild, dat komt nooit meer goed.

Jonge Jan was de stomste van ons vieren, want hij zei hardop wat hij dacht. Hij zei: ben ik zoveel jaren jachtschut meneer, en heb ik nog nooit een vos neergelegd.

Ik dacht dat hij het kwalijk nam.

Maar ze waren fijne weidgenoten, en konden het goed hebben. We zijn samen de vos plechtig gaan dooddrinken, bij de nestor op zijn kast. Met bier; dat wil beter met die warmte. Zo hebben we hem de laatste eer bewezen. Z'n broertje hebben we laten lopen, en wie weet is dat de ruige rover, die jij van de winter in zijn achterkwartieren

schoot. Want dat was een bedaagde ouwe heer.

En nu, waarde Wilhelmus, leg je dispersant hagel klaar en blijf aan de telefoon. Dit jaar zul jij je vos hebben, als het een beetje wil. De groeten aan je rikke²²⁾. Au revoir.

HUBERTUS.

¹⁾ mannelijke vos — ²⁾ poten — ³⁾ fazantenhaan — ⁴⁾ haar en bloed — ⁵⁾ prooi aanvoeren voor de moervos, die niet van het nest komt — ⁶⁾ vrouwelijke vos — ⁷⁾ schutters — ⁸⁾ belegen, helder en licht verteerbaar drankje — ⁹⁾ officieel document, om een jaar te mogen jagen — ¹⁰⁾ geweer — ¹¹⁾ jachttopziener — ¹²⁾ zandstroken tussen de bospercelen, om bosbranden te localiseren zo mogelijk — ¹³⁾ veenplas op een leembank — ¹⁴⁾ plm. 4 meter boven de grond gebouwde zitplaats — ¹⁵⁾ schieten op de schijf, waarbij gericht wordt langs korrel en vizier, en geschoten met een kogel; dit in tegenstelling tot het hagelgeweer met gladde loop, waarbij gericht wordt langs de loop, en geschoten met 30 gram loodkorrels — ¹⁶⁾ gladde loop in tegenstelling tot een „getrokken” kogelloop, welke de kogel een draaiende beweging geeft — ¹⁷⁾ drukken is heel zacht het wild van verblijfplaats doen wisselen; in tegenstelling tot het drijven, waarbij het wild met geweld vlucht — ¹⁸⁾ duur van de jacht in een bepaald perceel — ¹⁹⁾ de beste plaats, als eerbewijs voor de gast — ²⁰⁾ misshot — ²¹⁾ kaliber 12 betekent een loopdoorsnee van 18½ mm; de jachtgeweren worden meestal dubbelloops uitgevoerd — ²²⁾ reeget; eervolle benaming voor de levensvriendin van een weidgenoot.

KAMPEREN (2)

Misschien zijn jullie wel benieuwd naar hetgeen op dat lijstje van die kampeerder van de vorige keer stond. Eerlijk gezegd kan ik dat jullie niet precies vertellen; iedere kampeerder maakt namelijk zijn eigen lijstje. Hij is begonnen met een lijstje dat hij uit een boekje heeft gehaald of dat hij van een andere kampeerder heeft gekregen. Maar wanneer hij kampeert komt 'ie tot de ontdekking, dat hij sommige dingen helemaal niet gebruikt en iets anders juist mist. Zo kan bij voorbeeld de ene kampeerder niet zonder een juslepel-tje: hij gebruikt het overal voor. Een ander heeft het al twee keer meegenomen, nooit gebruikt en schrappt het daarom van zijn lijstje. Dit is nu echt kamperen: niet als al onze moeders die zo goed als allemaal hetzelfde in de keuken hebben. Voor een goede kampeerder bestaat er geen Bruynzeelkeuken met uitzet. Een kampeerder wikt en weegt: hij laat iets liever thuis dan dat hij het mee moet sjouwen, maar als het nu veel gemak geeft neemt 'ie het mee. Ik neem veelal een houten lepel-tje mee, maar er zijn 'ruigpoten' die een houten tak prefereren. Zo'n harsvrije tak kan je verbranden en hoef je niet af te wassen. Als je bij je potje zit te wachten tot het gaat koken kan je de 'lepel' prachtig bekerven en 'em als herinnering mee naar huis nemen.

Men praat niet voor niets van kampeersport. Je hebt er hersens voor nodig, handigheid en gevoel voor humor. Je komt nogal eens in een situatie waarin je snel en goed moet handelen: als je tentje tegen de grond geblazen dreigt te worden, of je juspan in het vuur dreigt te vallen. Wat zeg je als je van je laatste pakje een lekker soepje hebt gekookt en er valt één of ander viezigs uit de lucht in de pan... zoiets kan gebeuren!

Er is spirit voor nodig en een dosis beschaving. Hoe gedraag je je en wat doe je als het juist jouw vacantie achter elkaar regent? Naar moeder toe of de ganse dag in je slaapzak liggen en wat brood eten?

Kamperen is een spannende sport juist omdat het die eigenschappen van je eist. Denk nu niet, dat ik bedoel dat je al die eigenschappen moet bezitten voor je kan gaan kamperen. Je zult er aan moeten werken.

Heus jongens, als je de jus niet bruin kunt krijgen is er wel een meisje die je vertellen kan hoe het moet. En meisjes, wanneer je vergeten bent het ventiel van de primus dicht te draaien, dan is er altijd wel een jongen — want daar zijn de mannen bij nodig — die je met een glimlach — wat natuurlijk niet

mag — vertellen zal dat een primusventiel moet worden dichtgedraaid voor het gebruik.

Toch is het wel zo, dat er bepaalde dingen zijn, die op het lijstje van bijna iedere kampeerder voorkomen en het is wel goed om er enkele te bekijken.

We beginnen dan bij het belangrijkste. Ik hoor jullie al zeggen: een tent natuurlijk. Maar dan heb je het mis. Wanneer er iemand naar me toekwam met alleen maar een tent en vroeg of ik meeding kamperen zou ik ervoor bedanken. Maar... zou hij met alleen een grondzeil aankomen, dan had hij een kans dat ik meeding.

Jullie hebt misschien nog wel een grootmoeder, die — wanneer je over kamperen begint — recht in haar stoel gaat zitten en je vertelt, dat het erg gevaarlijk is om te gaan kamperen. Dan volgt een rij voorbeelden van kennissen die van kamperen thuiskwamen met longontsteking, pleuritus of een blaasontsteking.

Vertel haar dan maar, dat deze mensen waarschijnlijk geen goed grondzeil bij zich hadden. Een grondzeil moet namelijk dampdicht zijn en dat zijn alleen rubberdoek of plastic grondzeilen. Veel tentenverhuurders geven alleen maar canvasgrondzeilen. Je weet wel, waar ze dekkleden voor vrachtwagens van maken.

Nu is een kampeerder vindingrijk en weet hij wel een oplossing als hij geen plastic grondzeil heeft: een militaire gasjas op het canvasgrondzeil.

Het tweede wat belangrijk is, is een slaapzak of dekens. Geen zogenaamde kampeerdekens van de uitverkoop, maar zuiver wollen dekens of, wanneer je goed bij kas zit, een donzen slaapzak. Van een donzen slaapzak kan je een heel klein pakje maken en dat is geweldig, maar de dumpwollen slaapzakken zijn ook heerlijk warm.

Er kwam eens een jongen bij me die ver-

telde, dat hij vier dekens had meegenomen maar dat hij 's nachts nog lag te rillen van de kou. Ik vroeg hem waar hij die dekens dan wel had liggen. Bovenop me natuurlijk! En dat was nu net verkeerd. Je moet zeker twee of drie lagen deken onder je hebben, dan heb je het vast niet koud meer.

Ik kan me voorstellen, dat jullie niet mee zouden willen zonder een tent. Goed, maar neem dan een tent mee en geen tegen elkaar gestikte lakens. Dat is geen tent, maar een vod. Wanneer je met je moeder een pak of jurk gaat kopen kijkt ze niet alleen naar de stof, maar ook of het goed zit. Zo is het ook met een tent. Die moet maar niet flodderig tussen de stokken hangen, een tent moet 'staan'. Het moet een genot zijn naar de mooie lijn van de tent te kijken.

Eén belangrijk ding wil ik nog noemen, dat is het kampmes of dolk. Geen prachtige schede met een soort aardappelmessje erin. Een dolk is een onmisbaar voorwerp en moet daarom goed zijn. Je doet met je dolk alles: broodsnijden, vleessnijden, aardappels schillen, groenten hakken, blikjes open maken en ga zo maar door. Ikzelf gebruik 'em nog als kapmes. Levend hout laat een kampeerder altijd met rust en dood hout krijg je met je dolk wel klein. Je dolk wordt er wel bot van, maar een klein slijpsteentje is wel ergens bij te stoppen.

Er zouden natuurlijk nog veel dingen op te noemen zijn, maar dat is in boekjes wel te vinden en het is niet de bedoeling dat ik een cursus kamperen geef.

Er is nog iets waar we eens goed over moeten praten. Iets dat feitelijk met kamperen niets te maken heeft, maar dat een kampeerder altijd op zak moet hebben. Dat is de kampeerkaart, waarover we de volgende keer eens gaan denken.

G. DE LANGE.

Van hier en ginds

Kerken in Indonesië

Ondanks christenvervolgelingen en politieke onrust in verschillende gebieden zo kon men lezen is de positie der protestantse kerken in Indonesië gedurende de laatste jaren niet verzwakt, maar veeleer versterkt. Blijkens mededelingen van de Raad van Indonesische kerken zijn van 1953 tot 1956 ongeveer 150000 volwassenen door de doop tot de gemeente toegetreden; de rooms-katholieke boekten een vooruitgang van 70000 leden Als factoren, die de evangelieprediking in de weg staan worden genoemd: de politieke en religieuze machtsonwikkeling van de Islam en het nihilisme dat in de oude religies geen wortel meer heeft. We vergeten dat horende evenwel niet, dat deze indische kerken voor het overgrote deel zijn aangesloten bij de Wereldraad. Dr Zuidema sprak er indertijd van dat ze ontruikt moesten worden aan de „klauw” van de communistisch georiënteerde, moderne, vice-president van de Wereldraad der Kerken Chao. Maar dat is niet gelukt.

Kerknieuws

Beroepen te: Rotterdam-Charlois, K. Brüning te Rijnsburg; Hoek en te Terneuzen cand. J. G. Meijer te Oldehove.

Met ingang van 29 April a.s. is het adres van Ds B. Jongeling: Louisalaan 4, Apeldoorn. Tel. als voorheen 5183.

EEN VRIENDELIJK VERZOEK.

De door de Generale Synode van Enschedé benoemde **deputaten voor de zaak van een nieuwe psalmberijming** richten bij dezen tot de leden der Kerken het vriendelijk verzoek, om aan hen bekende of door hen vervaardigde proeven van een nieuwe berijming der psalmen ter kennismaking en in bruikleen aan genoemde deputaten te willen afstaan.

Gaarne zagen zij, dat inzendingen zouden geschieden vóór 1 juni a.s. aan de voorzitter der deputaten voornoemd, Ds J. SMELIK, Petrus Campersingel 263, te Groningen.

Namens deputaten:
J. SMELIK.

Andere kerkelijke bladen worden verzocht dit bericht over te nemen.

Drukkerij Steenberg

ZEIST - TELEFOON 2452

Periodieken

Boekwerken

Handelsdrukkerij

Abonnementen s.v.p. bij vooruitbetaling door storting op girorekening 233117 t.n.v. Drukkerij Steenberg Zeist, met bijvermelding voor „Opbouw”.

Abonnementsprijs: f 5.- p. halfjr. - f 10.- p. jr. Losse nummers 25 cent. Buitenland: f 6.25 per halfjaar - f 12.50 per jaar.